

TIJD EN PLAATS

Joost van Driel

I

Al tijden speelde Tom met het idee. Zo zou hij het later tegen mensen zeggen. Tegen de surfers bijvoorbeeld. Dat hij speelde met het idee. Maar het was niet de waarheid: het was het idee dat met Tom had gespeeld, wekenlang, zoals een jong dier speelt zijn prooi. Het idee bezag Tom, tilde hem op, keerde hem binnenstebuiten, wierp hem in de lucht, trapte hem fijn, uitgespeeld, maar dat duurde even.

Tegen Lara zei hij niets.

Bij het wegrestaurant liep hij gewoon weg, mompelde iets over de wc en toen hij had gepist, samen met twintig zwetende mannen, en besloot hij te vertrekken. Hij beklom de vieze trappen en wandelde even later over de snelweg naar de andere zijde. Onder zijn voeten raasde het verkeer en even duizelde het hem toen hij boven het midden van de snelweg stond en de ene helft naar het noorden zag rijden, de andere naar het zuiden, een wereld die uit elkaar werd gescheurd.

Hij was dol op wegrestaurants in Frankrijk. De rommel, het gebrek aan efficiency, de tijd.

Auto Grill. Winkeltjes. Toiletten. De ene kant precies hetzelfde als de andere.

Hij zag een oud Volkswagenbusje met surfplanken op het dak. Nederlanders. Drie slaperige jongens, zo'n vijftien jaar jongen dan hij, sloften naar het restaurant. Hij volgde ze naar toiletten, daarna bleef hij in hun buurt staan terwijl ze in de rij stonden voor koffie en croissants, even wegduikend omdat hij Lara op de brug zag staan, waarna ze omkeerde en weer naar de andere kant van de snelweg liep.

Bij het busje vroeg hij of hij een lift kon krijgen.

Hij had niet verwacht dat ze zouden weigeren, evenmin dat hij zou worden uitgescholden. De jongen die achter het stuur ging zitten, met een verschoten wit overhemd aan en een wijde broek, zei dat hij kon oprotten.

Hij schrok, vermande zich, probeerde het nogmaals. Een lift. Naar het strand. Naar zee.

‘Terug, ik moet terug, terug naar het zuiden.’

De bestuurder trok het portier dicht en probeerde de motor te starten. Een wolk van roet om hem.

‘Doe niet zo moeilijk,’ klonk het uit de laadruimte. ‘Kom maar, gozer. Hier achterin is plek als je de stank niet erg vindt.’

Lara had de muziek opgezet en Tom was gaan meezingen. Hij wilde het nummer keer op keer horen. Surfing magazines. ‘We used to wet our fingers on surfing magazines. Going to throw school and follow those scenes. Going to get a Kombi and go from beach to beach.’ Ja, dat was het, en dan het laatste: ‘Be the kind of people the authorities can’t reach.’

Toen was het idee ontstaan.

Lara had geen flauw vermoeden dat hij een uurtje later zou verdwijnen en in een busje van strand naar strand zou reizen. Onbereikbaar voor de autoriteiten, voor haar, voor iedereen uit zijn vorige leven.

Hij deed iets wat hij altijd had willen doen, twintig jaar te laat: met school stoppen en lanterfantten in de zon. Misschien kwam het door de vakantie, door dat hippiestelletje dat hij op de camping had gezien, een jongen en een meisje dat in een oude, met bloemetjes beschilderde Renault rondreed. Misschien kwam het door Lara’s opmerkingen over zijn werk – of hij niet eens iets anders moest doen dan roosters maken op die school – en zijn antwoord – dat het toch goed verdiende en hij had lang vakantie, kijk ons nu eens hier – en haar reactie – dat geld niet gelukkig maakt, vrijheid wel, zeggen ze.

Zeggen ze.

Want zij, Lara en Tom, wisten het niet.

Eerst dacht hij dat de surfers boos op hem waren, dat ze op hem neerkeken, dat ze zich voor hem schaamden, zo stil waren ze tegen hem; later bemerkte hij dat ze ook tegen elkaar nauwelijks iets zeiden. Ze luisterden muziek of sliepen, af en toe namen ze het stuur van elkaar over, en zelfs bij de benzinepompen en wegrestaurants waar ze een heleboel eten bestelden, zweggen ze.

Nadat ze voorbij Parijs waren zei de jongen in de laadruimte dat hij een mooi overhemd aanhad. ‘Beetje sjiek.’ Het klonk niet positief.

‘Aron.’

‘Tom.’

‘Tom met het chique overhemd! Ga je surfen?’

‘Ja.’

‘Kan je dat?’

‘Nee.’

‘Idioot.’

Hij keek naar buiten. Een waas hing tussen de heuvels, het gras geel en licht, maar soms bruin en zwart, verbrand door een zomer van droogte. Nog twee dagen, dan zou hij op zijn werk verwacht worden. Hij moest de roosters gereed hebben voordat de leraren van vakantie terugkwamen. Zonder hem zou alles in de soep lopen.

Morgenmiddag zouden ze er zijn, zei de bestuurder, de jongen die hem eerst niet wilde meenemen, maar opeens begon hij vrolijk te schreeuwen en op het stuur te slaan. ‘Nog even opa, nog even. Vertel eens wat over jezelf!’

Hij verbleef een maand in Bordeaux, leerde surfen van Aron en probeerde zichzelf te vergeten. Aan het einde van de zomer kreeg hij een lift van een Spanjaard naar Gerona, waar hij drie maanden verbleef en in een cafeetje in het oude centrum werkte, net naast de kathedraal. In november trok hij naar Andalusië, ontmoette een groepje Engelse hippies die hem gastvrij opnamen in hun villa in de bergen. Hij kreeg wat met de vrouw des huizes, de veertigjarige, bazige Joan. Ze probeerde een biologische olijfbomgaard op te zetten, en toen hij het zat was om voor haar groente te planten en onkruid te wieden vertrok hij op een avond zonder afscheid te nemen naar de Algarve, waar hij in het voorjaar aankwam.

Hij hing rond in de stadjes, keek uit naar Nederlanders, ontmoette Aron en de andere surfers, in een colonne van busjes trokken ze van strand naar strand, levend van de wind.

Soms kwam Lara uit de dieptes van zijn gedachten omhoog, totdat hij op de plank ging staan om van een golf af te razen, dan spoelde ze achter hem weg. Klootzak. Zo weggaan, niets laten horen. Een klootzak was hij. Hij was bang dat ze nog naar hem zocht, zulke dingen deden mensen. Hij overwoog om zichzelf op te zoeken, in een van die internetcafé's in de kustplaatsjes, maar hij was bang dat iemand hem misschien zou kunnen traceren, een privédetective in opdracht van Lara of van zijn school. Hij wilde onbereikbaar zijn. Weg.

Een baardje met grijze strepen, zijn verbleekte haar krullend tot op de schouders. Hij was de oudste van de surfers, een oude hippie, eentje met stijl.

Hij kende zijn plaats, hij was stil en nederig, de jonge surfers leerden hem de technieken. In een stadje twintig kilometer verderop nam hij soms geld op van zijn bankrekening, vermomd met hoed en zonnebril, bang dat camera's hem zouden registreren, en dan deelde hij 's avonds rond het kampvuur flessen wodka uit. Als dank.

Alle surfers keken haar na. Ze was veel te jong voor hem, zo bedacht hij, nog geen twintig, ze had bij hem op school kunnen zitten, hij had haar rooster gemaakt kunnen hebben. Het was een fijn idee, een idee dat hem een gevoel van vrijheid gaf. Alsof de grenzen en regels die zijn vroegere leven zo benauwd maakten, nu vervaagden.

Ja, hij had haar rooster gemaakt kunnen hebben, maar niemand hier had een rooster anders dan door golven en wind gemaakt.

Dromen van Lara. Hun bruiloft. Ze kwam niet opdagen. Ze was nergens te bekennen. De gasten keken hem verwijtend aan. Plaats en tijd. Daar weet je toch alles van, roostermaker? Waar is je bruid?

Hij besloot zijn trouwring, een dure, veel te duur naar Lara's smaak, te verkopen en van het geld kocht hij een nieuwe surfplank.

Dromen van zijn werk, de school, de meisjes. Te jong, maar opwindend, en ze wisten het, ze deden het erom, ze keken hem net iets te lang aan, met die lach, in ruil voor een beter rooster. De directeur en Lara betrapten hem met zijn broek op de knieën. Een droom slechts.

II

Ilse hield hem in de gaten. Hij was dikker en ouder dan de jongens en zijn gewiebel op de surfplank was belachelijk, maar hij zette door en hij was niet gestoord, zoals de rest.

Liggend op haar buik in de duinen, turend naar de branding waar de surfers rondhingen, nam ze een beslissing: vanavond kruip ik in zijn slaapzak.

Bij de vloedlijn stond een van de surfers naar de meeuwen te schreeuwen. Pjotr heette hij. Een tijdje geleden had hij geprobeerd haar te versieren, op een wat hardhandige manier, en nu stond hij te roepen naar de meeuwen dat ze zijn ogen konden uitpikken, dat hij niet bang was om te sterven. Getikt. Zoals velen. De meeuwen deden alsof ze hem niet hoorden en keken hem aan met hun harde, felzwarte ogen.

Bij het kampvuur ging ze naast hem zitten en ze wachtte totdat hij iets zou zeggen, maar hij keek slechts naar de zee en liet zijn vingers in het zand spelen. Eikel, dacht ze. ‘Je bent een beetje houterig, maar dat is oké, je wordt wel soepeler,’ zei ze. ‘Of niet, je bent misschien te oud.’

Hij keek haar vies aan. Borsten naar voren, glimlach. Ze stelde zich voor.

‘Morgen oefenen? Ik ken een goede plek, een paar kilometer verderop.’

‘Ik moet morgenochtend werken. Bij Freddy’s.’

Nu keek zij hem vies aan. Freddy’s was het restaurant dat de gelijknamige Engelsman op het strand had laten bouwen. Niet voor hun soort mensen. Te duur en te veel regels. Toch wist ze die avond in zijn slaapzak te kruipen.

’s Ochtends, toen ze wakker werd, was hij weg.

De volgende dag liep ze rond lunchtijd naar Freddy’s. Ze had geen geld, toch ging ze zitten. Hij liep rond over het houten terras, een schort voor, glimmende schoenen, zijn haar in een staart. Zijn voetstappen galmden als op een toneelvloer, net niet overstemd door de bulderende zee. Hij sprak beleefd met de klanten en negeerde haar. Ze liep boos weg.

Die nacht kroop ze weer in zijn slaapzak, veel vroeger dan normaal. Ze deed alsof ze boos was en kreunde harder dan normaal, misschien om aandacht te

trekken, naderhand zei hij dat ze niet langs moest komen, de eigenaar had een hekel aan surfers en hij had het geld nodig.

‘Ben je een crimineel? Je bent geheimzinnig.’

‘Ik? Ik ben gewoon een roostermaker.’

‘Roostermaker?’

Ze was nog nooit met een roostermaker van in de veertig naar bed geweest, wel met honderd van die surfjongens, te veel, dat wist ze, maar zij kon het niet helpen dat haar reet er zo goed uitzag in die Lee Cooper-spijkerbroek.

Tom kreeg een kamer boven het restaurant. Na een week trok Ilse bij hem in. De hele nacht rolden de golven naar binnen, en zij rolden mee, 's ochtends ging hij bedienen, zij ging surfen, en later kwam hij met zijn plank onder zijn arm naar haar toe. 's Nachts dansten ze met de andere surfers op het strand, ze hield de anderen op afstand, ze had geen zin had om de boel te verknallen. Geen drugs, net genoeg drank, meer niet.

Een keer dook Tom weg in het water, terwijl ze naast elkaar lagen te wachten op een golf. Ze zag hem naar het strand kijken, naar een vrouw die daar gearmd met een man liep.

Ze keek van hem naar het strand en weer terug, toen snapte ze het. ‘Ze ziet je toch niet.’

Die avond bleven ze boven. Tom was bang dat zijn vrouw beneden zou eten. Ze lagen in bed en staarden door het open raam naar de zee. ‘Ik ga wel even kijken,’ zei ze na een tijdje, en ze liep naar beneden, door de keuken, achter de bar naar het restaurant.

Op het terras zat inderdaad de vrouw. Witte wijn en kreeft. Burgerlijk en saai. Gespannen en verliefd.

Ze stond daar een tijdje te staren, op haar slippers en in een T-shirt dat over haar kont hing, haar blote gebruide benen.

Freddy en zijn Portugese vrouw keken haar weg en diezelfde week kon Tom opstappen. Het seizoen was voorbij, zei Freddy tegen Tom die in zijn onderbroek in de deuropening stond, terwijl Ilse vanuit bed luisterde. Niet veel klanten meer in de Algarve, de winter komt eraan, we gaan dicht waarschijnlijk. Ze wisten alle drie dat hij loog, maar ze moesten weg, vandaag nog.

Een envelop met zijn salaris kon hij bij de bar afhalen.

De winter naderde, daar had Freddy gelijk in. Tom wilde in de buurt van de zee blijven, hij wilde niet naar het noorden, nooit, zei hij. In de duinen vonden ze een lege hut, gemaakt door Afrikanen die in de zomer in de duinen woonden en in de omgeving bij boeren werkten. Twee houten wandjes, twee rechtopstaande golfplaten, diep en stevig in het zand verankerd, en een groot zeil. Her en der in de duinen stonden nog meer hutjes, sommige bewoond door surfers net als zij, sommige door seizoensarbeiders die nog niet waren vertrokken.

Ze was bang voor de donkere mannen, vooral als hij 's ochtends vroeg alleen ging surfen. Dat wilde hij, alleen op de zee zijn, wanneer de zon opkwam in een hemel die koud van de nacht was. Ze zag hem: een zwart stipje op zee tegen een oranje lucht vol donkerblauwe wolken, schommelend, wachtend op de juiste golf die hem langs de horizon zou laten glijden. Af en toe hoorde ze hem een gil slaken en later, als de zon hoger stond, deed ze mee.

Alleen de mafketels bleven hier. Zelfs die Pjotr was verdwenen. Maar Freddy's was nog gewoon open en het zat er vol met bejaarden. Hij deed goede zaken in de winter.

De afgelopen winter had ze bij haar ouders in Oldenzaal gezeten, vier maanden had ze hun gezeur over haar levensstijl aangehoord om begin maart naar Portugal te gaan.

Ze zag het gezicht van haar vader voor zich als ze met Tom aan zou komen zetten, samen in het logeerbered dat nu in haar kamer stond, haar meisjeskamer die ongewijzigd was sinds haar zeventiende. Een teken dat ze nog welkom was of een teken dat haar ouders het meisje van vroeger niet wilden vergeten?

De hele dag stormde het, de duisternis viel vroeg in. De paar Afrikanen die er nog waren, kwamen niet uit hun hut. In twee truien en een slaapzak bleef ze het koud hebben.

De oceaan werd gevaarlijk.

Hij zei van niet, zij van wel, ze kregen ruzie, zij was hier al langer dan hij, zei ze, ze kende de zee, hij vond haar angstig, nee hysterisch en liep weg.

Een paar dagen voor het einde begon hij opeens over zijn vrouw. 'We zijn eigenlijk nog steeds getrouwd,' zei hij. 'Dat is toch zo? Officieel niet gescheiden.'

Ze reageerde niet. Daar heb je het, dacht ze.

‘Ik weet helemaal niet meer waar we eigenlijk woonden. Het adres. Ik ben het vergeten.’

‘Zullen we eens uit eten gaan? Bij Freddy’s. Kreeft. Ik heb nog wat geld op een rekening ergens.’

Tom keek haar met die lichtblauwe ogen aan alsof ze gek was. ‘Nee joh, we zuipen wel hier, ik ga nog eerder naar die negers daar.’

De volgende ochtend stormde het nog harder. Ze keek door het raam, dat hij had afgeplakt met een nauwelijks doorzichtig stuk zeil, maar ze zag hem niet op zee. De immense golven stortten in de baai, het schuim op het strand leek vloeibaar marmer. Ze voelde zich katerig. De hele nacht gezopen en daarna geneukt terwijl de wind tegen de platen van het gammele hutje bonkte. En waar was hij?

Ze stapte naar buiten en liep over de duinen in de richting van het strand, haar armen om haar borst geslagen. Zachte regen op haar blote armen en benen, niet echt koud, maar toch bibberde ze. Het is december en je loopt half bloot, wees blij, zei ze tegen zichzelf. Niemand te zien, behalve die negers die haar aanstaarden vanuit de duisternis van de hutten, ze wist het, hun ogen in haar rug, in haar reet, terwijl ze terugkeerde naar de hut, doorweekt.

Ze zat de hele dag te wachten. Af en toe liep ze naar buiten, het regende harder, en haar doorweekte T-shirt plakte over haar borsten. Ze zocht tevergeefs naar zijn voetstappen in het zand. Een beslissing rijpte in haar. Tom kon doodvallen. Het was klaar. Ze zat hier halfbloot in de kou en nattigheid onmaatschappelijk te zijn, ze was hier voor de warmte en het plezier gekomen, niet voor deze ellende.

Ilse had al zoveel mannen verlaten, het was tijd voor de volgende.

Ze stormden binnen toen ze op haar knieën zat en haar tas inpakte. Twee jongens nog, ze had ze nooit gezien, ze leken allemaal op elkaar, dacht ze nog. Ze duwden haar de op grond en ze was verbaasd hoe stil en behendig ze te werk gingen. Een hield haar armen samen, de ander begon haar benen open te duwen, bedacht zich en begon aan haar broek te sjoeren, haar afgeknipte Lee Cooper-jeans waarin haar kont er altijd zo goed uitzag, omdat het ding zo strak om haar reet zat, en dat was haar redding, want het lukte hem niet. Ze trapte naar het gezicht net onder haar, ze hoorde een kreet, en toen de ene jongen haar armen

losliet om zijn vriend te helpen - zijn broek halfopen, was dat zijn lul boven haar gezicht? - wist ze op te staan, trappend en krawend, een graai naar haar tas en weg was ze, de hut uit, in de richting van het strand.

Ze rende. Niemand was op het strand in dit kloteweer. Pas na een kilometer durfde ze om te kijken. Niemand. Ze klauterde over glibberige rotsen naar de volgende baai, daarna door het diepe zand, moe, warm, nat, leeg, daar was het dorpje, de bus, de trein, een lift, een vent, als ze maar weg was. Even hoopte ze dat ze Tom ergens zou zien, zittend tegen zijn surfplank, starend naar zee.

Een Engelse vrouw die elk jaar een paar maanden overwinterde aan deze kust vond hem drie dagen later. Hij dreef op zijn rug in een ondiepte tussen de rotsen, een opgezet lichaam vol schrammen, het ene oog open, het andere leek halfdicht maar bleek, nadat de vrouw goed had gekeken, uit de kas te zijn gepikt. Ze deinsde met walging achteruit. De meeuwen, dacht ze.

Eigenlijk had haar hond hem gevonden, zei ze later tegen politie. Die haatte meeuwen. Vandaar dat hij nu zou blafte. Hij verdiende een medaille.

Ze logeerde bij het restaurant. Freddy's. Voor als ze vragen hadden. En voor de medaille.